

۹۱۶.۹۳۵

درسنامه
تاریخ عباسیان

سلسله کتاب های تخصصی آموزش مداحی

روح اله عباسی

درسنامه تاریخ عباسیان

گردآورنده : روح اله عباسی

ناشر : قدیم الاحسان

شمارگان : ۳۰۰۰ جلد

نوبت چاپ : اول / ۱۳۹۲

قیمت : ۱۱۰۰۰ تومان

سرشناسه : کتابی روح اله، ۱۳۵۷ -

عنوان و نام پدیدآور : درسنامه تاریخ عباسیان

مشخصات نشر : تهران: قدیم الاحسان، ۳۹۲

مشخصات فلهاری : ۲۳۸ص

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۸۸۳-۸-۷

وضعیت فهرست نویسی : فیا

موضوع : عباسیان --- تاریخ

رده بندی کنگره : DS۳۸/۶/ع۲۳د۳ ۱۳۹۲

رده بندی دیویی : ۹۵۳/۰۲

شماره کتابشناسی ملی : ۳۲۴۲۲۰۵

مرکز بخش ۱/ انتشارات قدیم الاحسان:

تهران/ میدان قیام/ بلوار قیام/ نبش خیابان مشهدی رحیم/ پ ۴۳ : تلفن: ۳۳۵۴۶۶۳۱

مرکز بخش ۲/ انتشارات آرام دل:

تهران/ میدان انقلاب/ خ کارگر جنوبی/ خ شهیدای ژاندارمری/ پاساژ ناشران کوثر : تلفن: ۶۶۹۷۱۶۹۷

فهرست مطالب

کلام موسسه	۱۵
سخن ناشر	۲۱
مقدمه مولف	۲۵

درس اول: انتقال قدرت و شکل گیری حکومت عباسیان / ۲۹

دوران گذار و چگونگی انتقال قدرت	۳۱
تأثیر گذاری انتقال قدرت در همه ابعاد	۳۱
دعوت پنهانی	۳۱
نقش محوری نقباء	۳۱
فریب مردم با دعوت دروغ به نام اهلیت الاهلیة	۳۱
توجه به عناصر تأثیر گذار در دعوت	۳۲
گزینش خراسان و کوفه به عنوان کانون های تبلیغ	۳۲
تحولات دعوت پنهانی	۳۳
الف - دعوت در عراق و خراسان	۳۳
ب - پیوستن ابومسلم خراسانی به دعوت	۳۴
آغاز انقلاب عباسیان	۳۵

۳۶	تدابیر جنگی برای پیروزی انقلاب
۳۹	عصر اموی و عباسی در نگاه امیرالمؤمنین علیه السلام
۴۳	تحولات و آثار خلافت عباسی
۴۳	أ. تحولات حکومتی، نظامی و تجاری
۴۳	۱. انتقال پایتخت
۴۳	۲. کاهش جنگ‌های جبهه‌ی غربی
۴۳	۳. کاهش قدرت عباسیان در مغرب
۴۳	۴. تأثیرپذیری از سنت‌های ایرانی
۴۴	۵. تغییر در تبادلات تجاری
۴۴	ب) تحولات سیاسی و دینی
۴۴	۱. بهره‌گیری از ابزار دین برای مقاصد شوم
۴۴	۳. غضب حق خلافت اهل بیت علیهم السلام
۴۵	۴. قتل ائمه علیهم السلام و ظلم به ایشان و پیروانشان

درس دوم: حکومت ابوالعباس عبدالله سفاح / ۴۹

۵۱	نسب و شخصیت
۵۱	سفاح بر مسند حکومت
۵۲	مقر حکومتی سفاح
۵۲	تثبیت و گسترش قلمرو حکومت با جنگ و خونریزی
۵۲	۱. جنگ در داخل قلمرو حکومتی
۵۴	۲. جنگ در مناطق خارجی
۵۵	مرگ سفاح

درس سوم: حکومت منصور دوانیقی / ۵۹

۶۱	نسب و شخصیت
۶۲	بیعت با منصور
۶۳	خونریزی و جنایت‌های منصور در راه قدرت طلبی

۶۳.....	۱. حذف عبدالله بن علی.....
۶۳.....	۲. حذف ابومسلم خراسانی.....
۶۴.....	۳. حرکت سنباد.....
۶۴.....	۴. رویارویی با علویان.....
۶۷.....	مرگ منصور.....
۶۸.....	اوضاع شیعیان در عصر پایانی خلافت اموی.....
۶۸.....	شیعیان در صف معارضین حکومت اموی.....
۶۸.....	بهره‌برداری عباسیان از محبوبیت علویان برای پیروزی انقلاب.....
۶۹.....	کشتار عباسیان در موصل.....
۷۰.....	ایجاد فضای نسبی آرام برای شیعه در عصر سفاح.....
۷۰.....	تدبیر امام صادق در برابر قیام عباسیان.....
۷۲.....	اثبات درستی همراهی نکردن امام صادق علیه السلام با قیام عباسیان.....
۷۲.....	۱. فشار اقتصادی.....
۷۲.....	۲. کشتار.....
۷۴.....	۳. کنترل امام و شیعیان.....
۷۵.....	تدابیر سیاسی و فرهنگی امام صادق علیه السلام در برابر منصور.....
۷۵.....	۱. تشکیل جریان شیعی فراگیر.....
۷۶.....	۲. حفظ و کتمان اسرار اهلیت علیه السلام
۸۰.....	۳. اعلام نارضایتی با عدم حضور در دربار.....
۸۱.....	۴. حفظ هویت فرهنگی و سیاسی شیعه.....
۸۲.....	شهادت امام صادق علیه السلام به دستور منصور.....

درس چهارم: حکومت ابوعبدالله، محمد مهدی / ۸۵

۸۷.....	نسب و شخصیت.....
۸۷.....	روش حکومت داری مهدی.....
۸۸.....	سیاست مهدی در برابر امام کاظم علیه السلام و شیعیان.....
۸۹.....	مرگ مهدی.....

درس پنجم: حکومت موسی (هادی) عباسی / ۹۳

- نسب و شخصیت ۹۵
- سیاست موسی در برخورد با علویان ۹۶
- مرگ هادی ۹۹

درس ششم: حکومت هارون الرشید / ۱۰۳

- حکومت هارون الرشید ۱۰۵
- نسب و شخصیت هارون ۱۰۵
- سیاست هارون در برخورد با علویان ۱۰۶
- ملایمت و همدردی در ابتدای خلافت ۱۰۶
- برخورد خشن در ادامه دوران حکومت ۱۰۶
- سرکوب قیام ادریس ۱۰۶
- ناآرامی‌های دوران هارون الرشید ۱۰۸
- الف. خوارج ۱۰۸
- ب. سرزمین شام ۱۰۹
- ج. آفریقه ۱۰۹
- د. در مشرق ۱۰۹
- روابط خارجی در دوران هارون ۱۱۰
- رابطه با رومی‌ها ۱۱۰
- رابطه با فرنگ ۱۱۰
- مرگ هارون ۱۱۱
- هارون الرشید و امام کاظم علیه السلام ۱۱۲
۱. کنترل و مراقبت امام کاظم علیه السلام ۱۱۲
۲. احضارهای مکرر و برخوردهای تند با امام کاظم علیه السلام ۱۱۳
۳. دستگیری و حبس امام کاظم علیه السلام ۱۱۴
- حوادث زمینه‌ساز دستگیری و شهادت امام کاظم علیه السلام ۱۱۹
۳. اعتقاد شیعیان به امامت امام ۱۲۲

۱۲۲.....	۴. سعایت برخی از نزدیکان
۱۲۳.....	ظاهر سازی برای دستگیری امام
۱۲۵.....	تدابیر امام کاظم علیه السلام در برابر حکومت هارون
۱۲۵.....	۱. مبارزه منفی با حاکمیت عباسی
۱۲۶.....	۲. یاری شیعیان به وسیله شیعیان داخل دستگاه حاکمیت
۱۲۷.....	۳. مبارزه با علمای درباری
۱۲۸.....	۴. توصیه به آراستگی شیعیان
۱۲۸.....	شهادت امام کاظم علیه السلام
۱۳۰.....	حرکت جهادی بر مبنای تقیه
۱۳۲.....	اهداف حرکت جهادی
۱۳۳.....	حفظ روحیه جهادی

درس هفتم: حکومت محمد امین / ۱۳۹

۱۴۱.....	نسب و شخصیت
۱۴۲.....	اختلاف میان امین و مأمون بر سر جانشینی پدر
۱۴۳.....	لشکر کشی امین
۱۴۳.....	لشکر کشی مأمون
۱۴۴.....	ظهور نشانه های شکست سپاه امین
۱۴۴.....	فرار و دستگیری امین
۱۴۵.....	قتل امین
۱۴۸.....	درگیری دو حزب عربی و ایرانی

درس هشتم: حکومت مأمون / ۱۵۱

۱۵۳.....	نسب و شخصیت
۱۵۵.....	مشکلات و دشواری های سیاسی مأمون
۱۵۵.....	۱. ناخشنودی عباسیان از مأمون
۱۵۶.....	۲. موقعیت برتر امین

۳. علویان ۱۵۷
- تدابیر مأمون برای حفظ قدرت ۱۵۸
- اهداف مأمون از ولایتعهدی امام رضا علیه السلام ۱۶۱
۱. پیشبرد حاکمیت ۱۶۱
۲. اجرای بازی سیاسی برای جلب مردم به حکومت خود ۱۶۳
۳. کسب مشروعیت برای خود ۱۶۵
۴. کنترل امام رضا علیه السلام ۱۶۶
۵. کاستن از چهره‌ی مقدس امام رضا علیه السلام و کسب وجهه معنوی برای خود ۱۶۶
۶. ایجاد فاصله میان مردم و امام رضا علیه السلام ۱۶۷
۷. کاستن قیام علویان ۱۶۸
- عکس العمل امام رضا علیه السلام در جریان ولایتعهدی ۱۶۹
۱. سر باز زدن از آمدن به خراسان ۱۷۰
۲. اعلان عدم رضایت از سفر به خراسان ۱۷۱
۳. بهره‌برداری سیاسی از ولایتعهدی ۱۷۳
۴. پذیرش مشروط بر عدم دخالت در شئون حکومت ۱۷۵
- زمینه‌های شهادت امام رضا علیه السلام ۱۷۸
- الف) تشکیل جلسات گفتگو و مناظره علمی ۱۷۸
- ب) نماز عید ۱۸۰
- ج) صراحت امام علیه السلام در بیان حقایق و انتقاد ۱۸۱
- مرگ مأمون ۱۸۲
- مأمون و امام جواد علیه السلام ۱۸۳
- تدابیر سیاسی مأمون علیه امام جواد علیه السلام ۱۸۳
۱. سیاست کنترل امام جواد علیه السلام و شیعیان ۱۸۴
۲. تشکیل جلسات مناظره ۱۸۵
۳. توطئه‌ی ازدواج ۱۸۵

- انگیزه‌ی مأمون ۱۸۶
۴. شکستن حریم امامت ۱۸۸
۵. تهمت به امام جواد علیه السلام ۱۸۸
۶. توطئه قتل به اتهام خروج ۱۸۹

درس نهم: محمد معتصم / ۱۹۵

- نسب و شخصیت ۱۹۷
- سیاست معتصم در قبال علویان ۲۰۰
- سرکوب قیام محمد بن قاسم ۲۰۱
- قتل عبدالله بن حسن ۲۰۳
- سیاست معتصم در قبال امام جواد علیه السلام ۲۰۳
- تقیه شدید امام جواد علیه السلام ۲۰۳
- حضور معجزه گونه بر بالین پدر در خراسان ۲۰۳
- ازدواج با ام فضل ۲۰۴
- فراخوان امام جواد علیه السلام به بغداد توسط معتصم ۲۰۴
- توطئه شهادت امام جواد علیه السلام توسط معتصم ۲۰۵
- سرکوب قیام‌های ایرانیان ۲۰۶
۱. کولیاها ۲۰۶
۲. بابک ۲۰۷
۳. مازیار ۲۰۸
۴. افشین ۲۰۸
- جنگ و پیروزی بر روم ۲۰۹
- مرگ معتصم ۲۰۹

درس دهم: حکومت ابوجعفر هارون واثق / ۲۱۳

- ۲۱۵..... نسب و شخصیت
- ۲۱۶..... اوضاع داخلی در دوران واثق
- ۲۱۶..... عصر واثق، عصر انتقال
- ۲۱۶..... سرکوب حرکت اعراب بنی سلیم
- ۲۱۶..... اعتقاد به خلق قرآن و بازگشت از آن
- ۲۱۶..... ضعف در تشکیلات اداری و استبداد
- ۲۱۷..... مرگ واثق

درس یازدهم: حکومت متوکل / ۲۲۱

- ۲۲۳..... ویژگی های عصر دوم خلفای عباسی
- ۲۲۴..... سیاست متوکل در برابر علویان
- ۲۲۵..... کنترل و بازداشت امام هادی علیه السلام
- ۲۲۶..... اقامت اجباری امام علیه السلام در سامراء
- ۲۲۶..... تخریب چهره امام علیه السلام
- ۲۲۶..... تبلیغات علیه علویان
- ۲۲۷..... ایجاد شبهات عقیدتی
- ۲۲۸..... ترویج فساد
- ۲۲۸..... منع زیارت و تخریب بارگاه امام حسین علیه السلام
- ۲۲۹..... محاصره اقتصادی
- ۲۲۹..... قتل متوکل و خلافت منتصر
- ۲۳۰..... سیاست منتصر در برخورد با شیعیان
- ۲۳۱..... بازگشت خشونت پس از منتصر
- ۲۳۱..... شهادت امام عسکری علیه السلام
- ۲۳۲..... تفتیش خانه ی امام عسکری علیه السلام

۲۳۲.....	در پی دستگیری صاحب الزمان علیه السلام
۲۳۲.....	تهدید شیعیان
۲۳۳.....	اختلاف و پراکندگی
۲۳۳.....	دوران پایانی حکومت عباسی
۲۳۷.....	منابع و مآخذ

کلام موسسه

السلام علیکم یا اهل بیت النبوه

«اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له کما شهد الله لنفسه وشهدت له ملائکته واولوا العلم من خلقه لا اله الا هو العزيز الحكيم واشهد ان محمدا عبده المتعجب ورسوله المرتضى ارسله بالهدی و دین الحق لیظهره علی الدین کله».

سپاس و ستایش خداوندی را که محبت محمد و آل محمد علیهم السلام را در دلهای ما قرار داد و بر ما منت گذاشت تا با نور ولایتشان در راه آرمانهای الهی با قدم صدق طی طریق نماییم. همانانی که حضرت باری تعالی از زبان رسولش می فرماید: «بگو ای رسول، در قبال این هدایت اجر و پاداشی از شما نمی خواهم الا محبت و مودت به اهل بیتم را»^۱.

همانطور که می دانیم؛ برگزاری مجالس مدح و منقبت خوانی اهل بیت علیهم السلام در قالب عزاداری یا مولودی، از مصادیق ابراز این مودت بوده و هر جا صاحب ذوقی، الطاف رئوفانه این خانواده را دیده؛ مجذوب محبت آنان شده و با زبان ستایش، محرم رازشان گردیده، چه "کمیت ها" و "دعل ها" که عمری، دار خویش را بر دوش کشیده و نقد جان را بر سر بازار دوست از کف داده اند.

این شجره طوبی، درختی است که ریشه در خون اولیا الهی داشته و در معرض تندبادهای سوزان، از جا در نخواهد آمد. و در سایه سار آن، تمام گلبوته های عشق و اندیشه به بار نشسته و در چمن محبت به این خاندان، گل خواهد کرد.

بدون تردید شهادت امام حسین علیه السلام فصل جدیدی را در این باب باز نمود. همان کسی که هنگام تولد، همگان بر او گریستند و زمینه های عزاداری بر ایشان از همان روز اول شروع شد و با شهادت آن حضرت به اوج خود رسید. آن هم شهادتی با جانسوزترین حالت که در زیارت مقدس عاشورا می خوانیم: «أَعْظَمَ رَزِيئَتَهَا فِي الْإِسْلَامِ وَفِي جَمِيعِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ» مصیبتی که همانند آن در اسلام نبوده و در میان آسمان ها و زمین مثل و مانند آن به وقوع نخواهد پیوست.

عزاداری برای امام حسین علیه السلام موج فراينده‌ای از شور و شعور را در دلها به پا می‌کند و مکتب عاشورا همواره احیاگر خط سرخ شهادت بوده و خواهد بود و نیز ریختن اشک ماتم بر مصائب کربلا و ایجاد روح خودسازی؛ انسان را تا همیشه تاریخ، با مفاهیم و معارف دیگر عاشورا همچون: توحید محوری، ظلم ستیزی، ولایت مداری، دوری از غفلت و... آشنا می‌کند چون بنا به فرمایش رسول مکرم اسلام صلی الله علیه و آله «ان لقتل الحسين حراره فی قلوب المومنین لا تبرد ابدا»^۱.

«شهادت امام حسین علیه السلام در دل‌های افراد با ایمان آتش و حرارتی ایجاد می‌کند که هرگز خاموش نخواهد شد».

و اینک هزار و چهارصد سال است که هر روشن ضمیری از هر کیش و مرام، غمزه این هتک حرمت به حرم رسول خدا صلی الله علیه و آله و دلخون از فاجعه کربلا است. آری سال‌ها می‌گذرد و بر سرخی آتش این اندوه افزوده می‌گردد تا به دست باقیمانده این انوار مقدس، خاموش گردد.

از جمله کسانی که همواره بر تجلی هر چه باشکوه‌تر این مشعل هدایت نقش مهمی داشته‌اند مداحان و ستایشگران اهل بیت عصمت و طهارت بوده‌اند. مداح اهل بیت علیهم السلام همان زبان گویایی است که به ستایش بهترین خاندان و رسوایی دشمنان زبون آنها پرداخته و چون پروانه، گرد این چهارده نور واحد گشته و با پر و بالی سوخته خود را قربانی راه آن عزیزان ساخته است.

ستایشگری آل رسول صلی الله علیه و آله از دیرباز مورد توجه و عنایت شیفتگان خاندان عصمت و طهارت قرار داشته و از نخستین سال‌های ظهور اسلام، کار خود را آغاز نموده، و تاکنون بر قوام آن افزوده شده است.

این امانت شریف، ارثی فاطمی و عبرتی عاشورایی است، مانده از خون پیشوایان شهید و بازماندگان حوادث تلخ و غمبار تقویم شیعه، که بر دوش سالکان راهش از «وجعلنی من خیار موالیکم» یاد می‌شود، یعنی آنانی که در پی آثار اهل بیت رفتند و از «من یقتص آثارکم» شدند.

۱. مستدرک الوسائل، ج ۱۰، ص ۳۱۸.

آری موالیان اهل بیت علیهم السلام این فرهنگ را از میان امواج بلا گذرانده و سینه به سینه آن را به نسل‌های بعد سپرده‌اند. آیینی امانتی که مادحین آل الله، با خون خود آن را به ثمر رسانیده و حفظ و حراست کرده‌اند تا امروز بدون نقص به دست ما برسد و این همان است که لسان الغیب، حافظ شیرازی، می‌فرماید:

آسمان بار امانت نتوانست کشید قسرعه کار به نام من دیوانه زدند

حضرت صادق علیه السلام درباره این ستایشگران نور فرموده‌اند:

«الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَعَلَ فِي النَّاسِ مَنْ يَقْدِرُ عَلَيْنَا وَيَمْدَحُنَا وَيُرِي لَنَا...»^۱

«حمد و ستایش خدایی را که در میان مردم کسانی را قرار داد تا به سوی ما سفر کرده، ما را مدح نموده و برای ما مرثیه‌خوانی کنند».

همچنین حضرت رضا علیه السلام به‌دعبل خزاعی فرمودند: «مَرَحَبًا بِمَادِحِنَا وَمُحِبِّينَا وَتَاصِرِنَا بَيِّدِهِ وَلِسَانِهِ».

«آفرین بر مدح‌کننده و دوستدار و یار ما با دست و زبانش».^۲

علمای ربانی هم در پیروی از ائمه معصومین علیهم السلام با تجلیل و احترامی خاص با این قشر تعامل داشته‌اند؛ چنان که امام خمینی علیه السلام درباره اهمیت روضه‌خوانی فرموده‌اند: «در آخر منبر روضه را بخوانند و زیاد بخوانند؛ دو کلمه نباشد. همان طوری که در سابق عمل می‌شد، روضه‌خوانی بشود، مرثیه گفته بشود، شعر و نثر در فضایل اهل بیت و در مصائب آنها گفته بشود تا این مردم مهیا باشند؛ در صحنه باشند...»^۳.

رهبر عظیم‌الشان، حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای نیز همواره به مسئله ستایشگری و مداحی اهل بیت علیهم السلام دقت نظر داشته‌اند چنان که در یکی از دیدارها (۱۳۹۱/۰۲/۲۳) با مداحان، که هر سال در روز میلاد حضرت زهرا علیه السلام انجام می‌شود فرمودند:

«...وقتی انسان نوری را، زیبایی‌ای را مدح و ستایش می‌کند، در واقع خود را مدح می‌کند؛ زیرا ثابت می‌کند که زیبایی‌شناس است؛ ثابت می‌کند که چشمش می‌بیند، می‌فهمد، درک می‌کند. علاوه بر این، پراکندن این فضائل و معنویات در بین مردم، کمک به تربیت انسانهاست. انسانها با شناخت الگوها، با یاری گرفتن از پیروی الگوهاست که می‌توانند به درجات عالی و مقامات برتر دست پیدا کنند. اگر در این راه

۱. بحار الأنوار، ج ۱۰۱، ص ۷۴ به نقل از کامل الزیارات.

۲. بحار الأنوار، ج ۴۹، ص ۲۱۸ و ۲۳۷.

۳. صحیفه نور، ج ۱۵، ص ۳۳۲.

حرکت کنید، کار بزرگی کردید... آن چیزهایی را بگوئید که می‌تواند مستمع شما را به پیمودن راهی که آن بزرگوار (حضرت زهرا علیها السلام) رفت، تشجیع کند، تشویق کند. اینها فکر لازم دارد، آموزش لازم دارد؛ کار، آسان نیست».

همچنین معظم له در باره خصوصیات مداحان اهل بیت علیهم السلام فرموده‌اند:

«اول اینکه عاطفه را نسبت به حسین بن علی و خاندان پیغمبر صلی الله علیه و آله بیشتر کند و علقه و رابطه و پیوند عاطفی را مستحکم‌تر کند. دوم این که نسبت به حادثه عاشورا یک دید روشن و واضحی به مستمع بدهد. و سوم اینکه نسبت به معارف دین، هم ایجاد معرفت و هم ایجاد ایمان بکند.

نقش هنر، نقش شعر، نقش ادبیات، نقش حضور در میدان‌های عملی در پرورش این روح ایمانی، نقشی است که بسیار بسیار کارساز و مؤثر است. شما جای مداح و ذاکر اهل بیت را اینجا ببینید؛ نقش ایمان‌آفرین، نقش فرهنگ‌ساز، نقش مستحکم‌کننده‌ی پیوند قلبی بین پیروان و بین آن محبوبان؛ یک چنین نقشی است. این نقش، بسیار نقش مهمی است».

همانطور که بیان شد می‌توانیم بگوییم؛ شایستگی آل رسول صلی الله علیه و آله سبب افزایش محبت و ارادت به خاندان عصمت و طهارت شده و در کمال طلبی و نیز ایجاد روحیه شهادت طلبی مؤثر خواهد بود. چه بسا هنوز خاطره رشادت‌ها و جانفشانی‌های هشت سال دفاع مقدس در ذهن‌های ما باقی است و بر این باوریم که همه این درس‌ها در مکتب عشق و وفاداری به اهل بیت علیهم السلام آموخته شده است و عشق به اباعبدالله علیه السلام این روحیه قوی را در آبیاری نمودن درخت انقلاب به وجود آورده و قدرت سینه سپر کردن در مقابل دشمن متجاوز تا دندان مسلح را به رزمندگان و ایثارگران ما بخشیده بود.

حقانیت و ریشه‌دار بودن فرهنگ عاشورا چنان قوتی در لوح سینه بسیجیان و سلحشوران دفاع مقدس متجلی کرده بود که از هر کدام آنها لشگری ساخته و در احیای ارزش‌های اسلامی و زنده نگه داشتن اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله والاترین نقش را ایفا نمود. چنان که امام خمینی ره نیز فرمودند:

«همین عزاداری‌هاست که این نهضت را پیش برده اگر سیدالشهدا نبود این نهضت

را کسی پیش نمی‌برد».

امام راحل در بعد سیاسی عاشورا نیز فرموده‌اند: «زنده نگه داشتن عاشورا یک مسئله بسیار مهم سیاسی عبادی است. عزاداری کردن برای شهیدی که همه چیز را در راه اسلام داده است یک مسئله سیاسی است. یک مسئله‌ای است که در پیشبرد انقلاب اثر بسزا دارد. ما از این اجتماعات استفاده می‌کنیم فکر نکنید که این‌ها یک مسئله سطحی بوده است که می‌خواستند جمع بشوند و گریه کنند، خیر. ما ملت گریه سیاسی هستیم. ما ملتی هستیم که با همین اشک‌ها سیل جریان می‌دهیم و سدهایی که در مقابل اسلام ایستاده است را خرد می‌کنیم».

با این اوصاف می‌توان گفت ستایشگری و مدح اهل بیت علیهم‌السلام از دیرباز در فرهنگ شیعه ریشه داشته و از همان سال‌های آغازین پیدایش اسلام، کار خود را شروع نموده است که تاریخ به خوبی نمایان‌گر این مسئله می‌باشد و به عنوان یک رسالت تاریخی نسل به نسل تکرار گشته و به دست ما رسیده است.

به جرئت می‌توان گفت که یکی از شالوده‌های اصلی شعر شیعی، ستایشگری این خاندان بوده و می‌باشد که با مشاهده چند صفحه از تاریخ اسلام، پی به منزلت و ریشه‌دار بودن آن در ادبیات دینی، برده می‌شود.

سنگینی بار امانت این برهه از تاریخ که بر دوش هر انسان صاحب ذوق و سلیم النفسی قرار گرفته، دغدغه جمعی از خادمان و نوکران اهل بیت علیهم‌السلام در موسسه فرهنگی قدیم الاحسان بوده است که در قالب مجموعه ذاکرین حسین علیه‌السلام بیش از دو دهه زیر نظر حکیمانه مداح و ذاکر آل الله استاد حاج منصور ارضی زیدعزه اداره می‌شود.

این دغدغه شریف، اهالی موسسه را بر آن داشت تا با همکاری بزرگان این عرصه قدم در راه تعلیم و تربیت مداحان و شاعران آیینی کشور بزنند و با تقویت مقوله پژوهش و تشکیل کلاس‌های تخصصی آموزش مداحی به جذب و پرورش استعداد‌های خلاق و جوان در عرصه‌های مختلف نوکری اهل بیت علیهم‌السلام از جمله: ذاکری و مرثیه‌خوانی، شاعری، تالیف کتب، پژوهشگری، سبک‌سازی، امور رسانه‌ای و... بپردازد.

بی‌گمان یکی از ضروریات این نظام آموزشی، تالیف و تدوین کتاب‌های پرمحتوا و متقن آموزشی بوده است. که باید در راستای اهداف و برنامه‌های آموزش مداحی اهل بیت علیهم‌السلام قرار می‌گرفت و جبران نبود منابع را در این مباحث می‌نمود.

به همین دلیل واحد پژوهش موسسه قدیم الاحسان بر آن شد تا با همت و نظر بزرگان عرصه تحقیق و پژوهش، صاحب نظران حوزوی و دانشگاهی متخصص در این امر و ارادت جمعی از اهالی قلم به تالیف کتب ستایشگری پردازد که این نوشتار نورانی، شمع راهی باشد برای تمام کسانی که دل در گرو محبت و ارادت به آل الله داشته و به امر عظیم و خطیر مداحی اهل بیت علیهم السلام رو می آورند.

خدا را سپاسگزاریم که این امر با عنایت حضرتش و مدد چهارده معصوم علیهم السلام محقق شد. و سخن آخر اینکه:

آنچه در این مجموعه آمده؛ دغدغه ناشی از احساس مسئولیت دینی، جهادی و انقلابی بوده که برای دانش افزایی در علوم معرفتی و مهارتی مداحی مورد نیاز است و در عین حال امید است پاسخ گوی شبهات نو ظهور در مجالس و نیز پیشگیری کننده از رفتارها، گفتارها و نیز نوشتارهای انحرافی باشد.

در پایان قدردانی و تشکر ما سزاوار همه بزرگوارانی است که ما هرچه داریم به برکت نفس قدسی و موی سپید آنهاست که در این آستان، عمری جبین خدمت ساییده اند، و «وجیها بالحسین علیه السلام» شده اند.

آری از همه پیرغلامان و نوکران آستان حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام حلالیت طلبیده و درخواست عفو می نماییم که این قلم ناتوان، شایستگی جولان در محضر این عزیزان را ندارد. همچنین دل خوش از آن هستیم که اشتباهها و قصور این شاگردان کوچک خود را در این مجال، با نظر اغماض نگریسته و در این عرصه، همواره مشوق و یاور ما باشند.

عشاق را به تیغ زبان گرم می کنیم چون شمع تازیانه پروانه ایم ما

معاونت پژوهش
موسسه فرهنگی هنری قدیم الاحسان
فروردین ۱۳۹۳ ش

سخن ناشر

عاشورا پس از بعثت رسول خدا ﷺ، تأثیرگذارترین رخداد در طول تاریخ حیات بشر است؛ زیرا هولناکی جنایت مردمان به ظاهر مسلمان در به قتل رساندن فجیع نواده‌ی پیامبر و یارانش، چنان دل و وجدان انسان‌های بیدار و آزاده را به درد آورد که پس از گذشت بیش از هزار سال از آن واقعه‌ی دردناک، هنوز اشک‌های مسلمان و غیرمسلمان در سراسر عالم - در ایام محرم و صفر - همچون خون تازه می‌جوشد و در غم و اندوه او می‌گیرند.

بی‌تردید مهم‌ترین تأثیر واقعه‌ی عاشورا، چرخاندن عقربه حرکت جامعه‌ی بشری از سمت و سوی بی‌خدایی و پرستش‌های قدرت، ثروت و شهوت به سوی خداپرستی بود؛ در زمانی که می‌رفت تا اسلام و مسلمانی به دست غاصبان خلافت به اضمحلال و تهی شدن از درون و نابودی از برون کشیده شود. حرکت اصلاح‌گرایانه سیدالشهداء علیه السلام برای ایجاد تغییر در جامعه‌ی اسلامی گامی به موقع و تأثیرگذار بود که آثار آن را تاکنون در جوامع اسلامی و حتی غیراسلامی شاهدیم.

این دستاورد بزرگ به قیمت گزاف و گرانی به دست آمد، بدین جهت پیشوایان امت و وارثان خون امام شهید، همچون امام سجاد علیه السلام و عقیله بنی‌هاشم حضرت زینب علیه السلام از آغازین لحظات پس از وقوع این جنایت بزرگ توسط کوفیان عهدشکن به افشاری‌گری و تشریح اهداف سیدالشهداء علیه السلام و نیز برشمردن عوامل و زمینه‌های وقوع مصیبت عاشورا پرداختند و با برپایی مجالس ماتم و ذکر مصائب، آن را جاودانه و در تاریخ ماندگار کردند.

ذکر و یاد واقعه‌ی عاشورا و تلاش برای درس‌آموزی و عبرت‌گیری جامعه اسلامی توسط ائمه علیهم السلام به صورت فرهنگ و رسالت در جامعه گسترش یافت و پس از عصر امامت و در دوران غیب، علمای بیدار نیز با یاد شهدای عاشورا باعث رشد فرهنگ عاشورا در جهان اسلام شدند.

بر این اساس پرواضح است که صاحبان اندیشه باید بیش از گذشته به گسترش کمی و کیفی این مجالس توجه کنند و با توجه به جایگاه ستایشگران، شاعران و خطیبان که نقش ویژه‌ای در تحولات فرهنگی و اجتماعی دارند، ضمن تلاش معنوی در خودسازی روحی به گسترش مفاهیم دینی و علم افزایی ایشان پردازند تا آنان بتوانند ضمن خودسازی معنوی، نیازهای فرهنگی، سیاسی و اجتماعی روز را در مجالس اهل بیت (علیهم السلام) مطرح کنند.

گسترش مجالس اهل بیت (علیهم السلام) و نیز لزوم آسیب شناسی آن به دلیل طراحی‌های دشمن در ترفندهای مختلف برای از بین بردن و یا به انحراف کشاندن آنها باعث شد تا بیش از بیست سال پیش، استاد حاج منصور ارضی که تجربه ارزشمندی در شناخت ضروریات و دغدغه‌های هیئات را دارند، عزم برپایی کلاس‌های آموزش مداحی در قالب «مجموعه ذاکرین حسین جان (علیه السلام)» نمایند و به مناسبت میلاد با سعادت فاطمه زهرا (علیها السلام) به افتتاح دوره کلاس‌های آموزشی اقدام کنند.

از ثمرات آموزش تخصصی مداحی توسط استاد حاج منصور، شناسایی بیشتر ظرفیت‌های علمی و عملی در رشد و تربیت ستایشگران جوان و نیز آسیب‌شناسی هیئات عزاداری بود که باعث شد تا ایشان پس از دو دهه اقدام به تأسیس مؤسسه فرهنگی - هنری «قدیم الاحسان» و نیز آموزشگاه عالی مداحی کنند تا به یاری امام حسین (علیه السلام) و نیز هدایت‌های رهبر معظم انقلاب اسلامی گامی فراتر در تربیت نسل نو ستایشگری بردارند.

از جمله ضروریات این مجموعه آموزشی، تدوین کتب آموزشی برای تربیت ذاکران است که پس از ارائه طرح و گذراندن چندین هزار ساعت نفر، کار مشاوره‌ای و کارشناسی توسط اعضای هیئت مدیره آقایان: ۱. دکتر عبدالحسین الله کرم، عضو هیئت علمی دانشگاه ۲. حاج محمود زولیده، کارشناس ادبیات فارسی ۳. سید محمد میرهاشمی، کارشناس مدیریت و برنامه‌ریزی ۴. جواد حیدری، مدیر انتشارات آرام دل ۵. دکتر سید علی قریشی، عضو هیئت علمی دانشگاه تصویب و مسئولیت تدوین این کتب به معاونت پژوهش محول گردید و معاونت پژوهش نیز با همکاری جمعی از اساتید حوزه علمیه قم به تدوین کتب مورد نیاز بر اساس سرفصل‌های مصوب اقدام

نمود که حاصل آن تدوین مجموعه کتب علمی - تخصصی مداحی در راستای شناخت معارف اسلامی و اصول فن رثا می باشد.

بر این اساس لازم می دانیم تشکر و قدردانی خود را از همکاری اساتید بزرگوار و حجج اسلام میرزا محمدی، محمود صفاری، جواد محمدزمانی، طه بروجردی، محمدرضا نادم، حسین علیزاده، جواد دانش، جمال جهانمهر، عباسعلی مردی، محسن کربلائلی نظر، سید محسن حجت حسینی، علی صادقیان، رضا داودی، مهدی فرمانیان، امیر محسن عرفان، محمدحسن نادم، رضا وحیدی، قدمعلی اسحاقیان، محمدتقی انصاری پور که ما را در تدوین این مجموعه به صورت مشاوره و همکاری در تدوین یاری نمودند ابراز نماییم.

لازم به ذکر است که اساتید نامبرده از فعالان مجموعه های علمی ذیل می باشند: مؤسسه عملی - فرهنگی دارالحديث، دانشگاه قرآن و حدیث، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام، جامعة المصطفی العالمیة، دانشگاه باقرالعلوم، دانشگاه ادیان و مذاهب اسلامی.

همچنین شایسته است تا از همکاری اساتید بزرگوار آیت الله علم الهدی رئیس حوزه علمیه مشهد، حجت الاسلام و المسلمین سیدمهدی میرباقری رئیس محترم فرهنگستان علوم اسلامی قم، حجت الاسلام و المسلمین احمد عابدی استاد حوزه و دانشگاه، حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمدرضا جباری، عضو هیئت علمی دانشگاه باقرالعلوم و دکتر حسن بنیانیان، رئیس مرکز پیوست فرهنگی و مشاور رئیس سازمان تبلیغات اسلامی تشکر و قدردانی نماییم.

در فرجام بر خود فرض می دانیم از زحمات و تلاش های مستمر حجج اسلام: سیدحسین مؤمنی، سیدحسین آقامیری و آقای روح الله عباسی که بیش از دو سال، مدیریت علمی و اجرایی تدوین آثار معرفتی را با جدیت و پشتکار تا به سرانجام رساندن، پیگیری نمودند قدردانی نماییم. از خداوند متعال برای تمامی اعزه توفیق و اجر را خواهانیم.

اشارات مؤسسه فرهنگی - هنری قدیم الاحسان

مقدمه مولف

تاریخ پر فراز و نشیب اسلام و آنچه از آن در عصر حاضر به دست ما رسیده است، حاصل جانفشانی و رشادت‌های مردان بزرگ اسلام بویژه شیعیان دلباختگان علی و اولاد طاهرین ایشان علیهم‌السلام است که در برابر همه فشارها و نیز قتل و شکنجه‌های حاکمان حکومت‌های جبار پایداری نمودند و لحظه‌ای از مسیر نورانی اهلیت علیهم‌السلام منحرف نگشتند.

در عمر بیش از هزار ساله اسلام حکومت‌های ستمگر بسیاری بر پیروان حقیقی اسلام حکمرانی کردند که دستاورد آن در ظاهر چیزی جز از بین رفتن جان‌های پاک پیروان اهلیت علیهم‌السلام نبود و نتوانستند نور هدایت الهی را خاموش کنند؛ زیرا اسلام و درخت تناور آن ریشه در ایمان برترین انسان‌های عالم (اهلیت علیهم‌السلام) دارد که از منبع فیض وحی الهی سیراب می‌شدند. با این وجود نباید از این اصل غافل شد که تا تاریخی برای بشریت وجود دارد، جدال بین حق و باطل پایدار است و انسان‌های جاه‌طلبی وجود دارند که برای رسیدن به منافع و مطامع مادی و دنیوی خود به مبارزه با حق و حق‌مداران می‌پردازند؛ چنانکه در عصر کنونی نیز شاهد آن هستیم.

در صدر اسلام و نیز در پی آن در عصر ائمه علیهم‌السلام جاه‌طلبان و پیروان باطل آنان به مبارزه با خط نورانی امامت پرداختند و برای رسیدن به قدرت و حکومت بر امت اسلامی بود به شیوه‌های مختلف متوصل شدند که حاصل آن تشکیل پی در پی دو سلسله اموی و عباسی بود.

دومین سلسله پادشاهی در عصر ائمه علیهم‌السلام که با تداوم غصب خلافت اهل بیت علیهم‌السلام، پس از انقراض سلسله پادشاهی امویان حکومت را به دست گرفت و با دین، جان و مال مسلمانان برای رسیدن به قدرت و ثروت بازی کرد، سلسله پادشاهی عباسیان بود.

بخشی از دوران عصر امامت و تاریخ تشیع در دوران خلفای عباسی بود که مسیر فلاح و رستگاری مسلمانان را مسدود کردند و در بیش از ۵۰۰ سال جامعه اسلامی را از وجود حاکمان صالحی چون ائمه اطهار علیهم‌السلام محروم کردند.

شناخت سلسله عباسیان و خلفای سفاک این دوره به لحاظ تأثیر گذاری در تاریخ اسلام بویژه تشیع، ایجاد فرقه‌های انحرافی و نیز مصیبت‌ها و جنایاتی که به سر شیعیان آوردند، حائز اهمیت می‌باشد؛ لذا شایسته است که مداحان اهل بیت علیهم‌السلام با زندگی این حاکمان ظالم و نیز با تدابیر اهل بیت علیهم‌السلام و رنج‌های خاندان وحی در حفظ خط اصیل تشیع آشنا شوند تا بتوانند با آگاهی از وقایع مصیبت بار این پنج قرن، گامی بلندتر در انتقال مفاهیم اسلامی به نسل نو خاسته بردارند.

آنچه در این کتاب و نیز کتاب تاریخ امویان تقدیم شده است، نگاهی به چگونگی شکل‌گیری این دو سلسله و زندگی حاکمان حکومت‌های جبار آنها می‌باشد که مصائب بسیاری را بر اهل بیت علیهم‌السلام و پیروان آن ذوات مقدسه تحمیل نمودند و موجب ریخته‌شدن خون بسیاری از این عزیزان شدند.

یادآوری این نکته ضروری می‌نماید که مباحث منتخب از تاریخ عباسیان در این کتاب شامل، تاریخ خلفای عباسیان در عصر ائمه علیهم‌السلام می‌باشد؛ زیرا حجم تاریخ حکومت عباسیان به دلیل گستردگی شامل یک جلد کتاب کوچک نمی‌شود و بررسی همه تاریخ خلافت عباسیان نیازمند چندین جلد کتاب برای برشمردن خونریزهای این سلسله می‌باشد، لذا مداحان عزیز در این کتاب با آن بخش از تاریخ عباسیان آشنا می‌شوند که در عصر حضور ائمه علیهم‌السلام می‌باشد.

آنچه در این دو کتاب تقدیم شده است، خلاصه‌ای از مباحث مطرح در کتاب‌های مرتبط با آنها در حوزه علمیه و دانشکده‌های آن می‌باشد که با تلخیص و خلاصه‌نگاری مباحث مورد نیاز جامعه مداحی تقدیم گردیده است.

آثاری که به صورت ویژه مباحث و متن آنها به شیوه درسنامه‌ای در این دو کتاب خلاصه و تقدیم شده است، عبارتند از:

۱. تمة المنتهی، نوشته حاج شیخ عباس قمی / انتشارات دلیل ما.
۲. تاریخ امویان، نوشته محمد سهیل طقوش با ترجمه حجت الله جودکی و اضافاتی از رسول جعفریان / انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۳. تاریخ عباسیان، نوشته محمد سهیل طقوش با ترجمه حجت الله جودکی و اضافاتی از رسول جعفریان / انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

۴. حیات فکری و سیاسی امامان شهید، نوشته رسول جعفریان / انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی.

۵. تأملی در نهضت عاشورا، رسول جعفریان / انتشارات انصاریان.

۶. دیدگاه علامه سید مرتضی عسکری درباره ابوسفیان و معاویه، گردآوری و تنظیم علی لباف.

امید آن است که مادحان عزیز برای آگاهی بیشتر به آثار مرتبط در این زمینه مراجعه نمایند و گامی فراتر در علم افزایی خود در این مباحث بردازند.

روح الله عباسی

۱۳۹۳/۱۱/۱

www.ketab.ir